

ERDÉLYI ÉVSZÁZADOK
A KOLOZSVÁRI MAGYAR TÖRTÉNETI INTÉZET ÉVKÖNYVE
III.

**Hagyomány és újítás
a 21. századi könyvtárban**

BABEŞ-BOLYAI TUDOMÁNYEGYETEM
TÖRTÉNELEM ÉS FILOZÓFIA KAR
MAGYAR TÖRTÉNETI INTÉZET

Szerkesztőbizottság:

Egyed Ákos (az MTA külső tagja, Kolozsvár), Fodor Pál (MTA BTK TTI, tudományos tanácsadó, Budapest), Olga Khavanova (Orosz Tudományos Akadémia Történettudományi Intézete, főmunkatárs, Moszkva), Konrad Gündisch (Institut für deutsche Kultur und Geschichte Südosteuropas, München), Kovács András (az MTA külső tagja, Kolozsvár), Kósa László (az MTA tagja, Budapest), Kiss J. László (Budapesti Corvinus Egyetem, egyetemi tanár), Monok István (MTA Könyvtár, főigazgató, Budapest), Péter Katalin, (MTA BTK TTI, kutató professor emerita, Budapest) Romsics Ignác (az MTA tagja, Budapest; Eszterházy Károly Egyetem, egyetemi tanár)

Főszerkesztő:

Rüsz-Fogarasi Enikő

E szám mentora Monok István.

Szerkesztőség:

Hunyadi Attila, Lupescu Makó Mária, Nagy Róbert, P. Kovács Klára

A szerkesztőség címe:

Magyar Történeti Intézet / Departamentul de Istorie în Limba Maghiară,
400088 Cluj-Napoca, Str. Napoca Nr. 11.

E-mail: erdelyievszazadok@gmail.com

A borító: Szathmári Pap Károly: *Kolozsvár (a Fellegvárból), az Erdély képekben* (Kolozsvár, 1843) című művében megjelent színes litográfia után. A reprodukció őrzési helye: az MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Művészettörténeti Intézet Adattára, MKCS-C-I-122/71/2.

Nyomdai előkészítés: Bilibók Renáta

Korrektúra: Bilibók Renáta

Nyomta az IDEA DESIGN&PRINT, Kolozsvár

E szám megjelenését támogatta:

ISBN: 978-606-8886-38-1

ISSN: 2558-8761, ISSN-L: 2558-8761

ERDÉLYI ÉVSZÁZADOK
A KOLOZSVÁRI MAGYAR TÖRTÉNETI INTÉZET ÉVKÖNYVE
III.

Hagyomány és újítás a 21. századi könyvtárban

EGYETEMI MŰHELY KIADÓ
Bolyai Társaság – Kolozsvár
2018

TARTALOMJEGYZÉK CONTENTS

<i>Előszó helyett</i>	9
Hagyomány és újítás a 21. századi könyvtárban / Traditional and Modern in the 21st Century Library	
Monok István: <i>Ami hagyományos és ami új a könyvtárak működésében / The Traditional and the New in the Operation of Libraries Today</i>	11
Gaálné Kalydy Dóra: <i>Az egyetlen állandó a változás maga – a szakkönyvtárakra ható trendek / Everything Changes and Nothing Remains Still – Library Trends Affecting Research and Academic Libraries</i>	27
Király Péter: <i>Adat a könyvtárban / Data in the Library</i>	49
Holl András: <i>Nyílt hozzáférés – előnyök, lehetőségek, feladatok, veszélyek / Open Access – Advantages, Possibilities, Challenges, Caveats</i>	75
Kokas Károly: <i>Mi dolga lesz a könyvtáraknak az internet korában? A felsőoktatási könyvtárak új feladatairól és a régiek megújításáról / What Will the Duty of Libraries in the Age of the Internet Be? New Library Paradigms of Scientific Information Supply</i>	87
Soós Sándor: <i>Tudományometriáról korszerű felfogásban / Scientometrics from a Timely Perspective</i>	121
Rusvai Mónika: <i>Lehetőségek és nehézségek a bölcsészettudományok tudományometriai modellezésében / Possibilities and Challenges in the Bibliometric Analysis of Humanities</i>	127
Poráczky Rozália: <i>A változások menedzselése a kolozsvári Központi Egyetemi Könyvtárban. Rövid visszatekintés az elmúlt húsz évre / Management of Changes in the Central University Library of Cluj-Napoca. A Brief Outlook on the Past Twenty Years</i>	143
Gurka-Balla Ilona: <i>Adatbázisok funkciója és felhasználhatósága a könyvtári tájékoztatásban / Databases Efficiency and Availability in Library Information</i>	157

Sipos Gábor:	
<i>Szabó Károly, az intézményteremtő könyvtáros / Károly Szabó, the Institutor Librarian</i>	173
Lázok Klára:	
<i>Zsibongó oázis, avagy közösségépítő és alakító gyakorlatok a marosvásárhelyi Teleki Tékában / Community Building Practices in the Teleki Library of Târgu Mureș</i>	181

Műhely / Workshop

Gordán Edina:	
<i>Teleki Sándor (1679–1754) ismeretlen könyvjegyzéke / An Unknown Booklist of Sándor Teleki (1679–1754)</i>	195
Szegedi Éva:	
<i>Gróf Mikó Imréné Rhédey Mária könyvtára / Countess Mária Rhédey's Library</i>	203
Bicsok Zoltán:	
<i>A nemesi pecsétállomány kutatásának alapvető forrásai, a hűségesküajstromok / Oaths of Loyalty Records – Significant Sources for the Research of Nobility's Seals</i>	221

Arcél / Profile

Csucsuja István: <i>Pataki József (1908–1993)</i>	251
T. Szabó Csaba: <i>László Gyula (1910–1998)</i>	257

Könyvszemle / Book Review

Romsics Ignác: <i>Magyarország története (Egyed Ákos)</i>	267
Paul Niedermaier: <i>Geneza orașelor medievale în Transilvania (Izsán Csaba)</i>	275
Gulyás László Szabolcs: <i>Mezővárosi önkormányzat a középkori Hegyalján (György Árpád Botond)</i>	278
Szabó Pál: <i>1440 – Nándorfehérvár első oszmán-török ostroma és előzményei (Ladó Árpád Gellért)</i>	282
Oborni Teréz: <i>Erdélyi országgyűlések a 16–17. században (Dáné Veronka)</i>	288
Maczó Ferenc: <i>Az utolsó magyar királykoronázás. IV. Károly király és Zita királyné koronázási ünnepsége Budapesten 1916 végén (Soós Kázmér)</i>	296

P. Kovács Klára – Pál Emese (szerk.): <i>Képváltás. Tanulmányok s Fiatal Művészettörténészek V. Konferenciájának előadásaiból</i> (Újvári Dorottya)	299
--	-----

Krónika / Chronicle

<i>A kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetem Magyar Történelmi Intézetének 2018. évi tevékenységei</i> (Nagy Róbert).....	305
<i>Történelem, Civilizáció, Kultúra Doktori Iskola negyedik alkalommal megszervezett magyar nyelvű konferenciája</i> (Szilágyi Adrienn).....	307
<i>Beszámoló a II. Magyarságtörténelem Tantárgyverseny országos szakaszáról</i> (Sipos István)	309
<i>Kastélytúra és gasztróvizsga</i> (Buzás Erika).....	311
<i>A Kolozsvári Magyar Történelmi Intézet Nyílt Napja a Kolozsvári Magyar Napokon</i> (Rüsz-Fogarasi Enikő).....	313
<i>Tonk Sándor Emlékkonferencia, Kolozsvár, 2018. október 5–6.</i> (Lupescu Makó Mária)	314
<i>Új magyar kisebbség történelme tankönyv a VI. osztályos tanulóknak</i> (Högyes Lőrincz Katalin)	319
<i>Erdélyi Céhes Adattár</i> (Rüsz-Fogarasi Enikő)	320
Szerzőink.....	325

Gordán Edina
**TELEKI SÁNDOR (1679–1754) ISMERETLEN
KÖNYVJEGYZÉKE**

Unknown Booklist of Sándor Teleki (1679–1754)

Sándor Teleki was one of the great patrons of his age. He was also a curator of the Reformed Colleges from Aiud and Târgu Mureş. Thanks to his support, many students could learn abroad and, when they returned home, they formed the core of the local intelligentsia. He adequately took care of his sons and poor students' education. He procured the necessary textbooks for them. An accurate inventory of his entire library was not made, but we can infer the wealth of his library based on smaller booklists. Sándor Teleki's handwritten note listing the books he has purchased through Adam Friese's mediation can be found in the Hungarian National Archives. The list was written in Sibiu in 1743 and lists three books on alchemy, medicine and Arabic-Turkish grammar.

Keywords: History of libraries; historical bibliography; booklist; inventory

TELEKI SÁNDOR ÉLETE ÉS TEVÉKENYSÉGE

Teleki Sándor 1679-ben született Teleki Mihály és Vér Judit legkisebb, felnőtt kort megélt fiaként. 1703. március 6-án vette feleségül Bethlen Júliát (1686–1723), Bethlen Miklós kancellár leányát.¹ Házasságkötésük tiszteletére Pápai Páriz Ferenc, a Nagynyedi Református Kollégium professzora iskoladrámát jelentetett meg. Az első kiadás unikumpéldánya ma a Bethlen Gábor Dokumentációs Könyvtárban található.² Az ő házasságukból született Teleki Sándor,³ Miklós (1704–1746), László (1710–1778), Ferenc (1714–?),⁴ Lajos (1715–1758) és Judit (?–1734). Első felesége, Bethlen Júlia 1722. december 28-án hunyt el Gernyeszegen.⁵ Második feleségétől, Petki Nagy Zsuzsannától (1707–1748) született a

---

¹ Kardos: *A Teleki család*, 1905, 65.

² Pápai: *Ábrahám Pátriárcha fia*.

³ *Peregrinuslevelek*, 16, 23.

⁴ *Peregrinuslevelek*, 36, 40, 43.

⁵ Kardos: *A Teleki család*, 1905, 68.

könyvtáralapító Teleki Sámuel (1739–1822), Sándor (1737–1798) és a 9 évesen elhunyt Klára (1733–1742).⁶

Teleki Sándor tanulmányait a geryeszegi udvarban kezdte meg. Később a Kolozsvári Református Kollégiumban, 1692-től pedig a Nagyenyedi Református Kollégiumban tanult tovább testvéreivel, Teleki Józseffel és Pállal közösen. Közvetlen felügyeletüket és oktatásukat Enyedi István professzorra bízta. Sándor magánpraeceptora Miskolczi Zsigmond volt. 1698-ban még biztosan a kollégiumban tanult.⁷

1704 és 1718 között a Nagyenyedi Református Kollégium gondnoka volt. A kollégium épülete 1704-ben jelentős károkat szenvedett, 1707-ben pedig a kollégiumi könyvtár mintegy háromnegyede is elpusztult. Ebben az igen nehéz időszakban rendkívül nagy szerepe volt a kollégium újjáépítésében, felvirágoztatásában. Az ő közbenjárásával Pápai Páriz Ferenc és fia, Imre Angliában gyűjtést szerveztek a kollégium megsegítésére. Az ún. „angol pénz” kamatjaiból 1720–1743 között épült fel a kollégium új épülete.⁸ Neki köszönhetően számos diák tanult külföldi egyetemeken, és hazatérve segítette nekik állást találni. Ajánlóleveleket írt számukra, és jelentős anyagi áldozatokat is hozott tanítatásuk érdekében. Mecénási tevékenységével biztosította a 18. századi értelmiség folyamatos utánpótlását.

Élete során számos fontos tisztséget töltött be, Torda vármegye főispánja és guberniumi tanácsos is volt. 1734–1738, valamint 1741–1742 között az Erdélyi Református Főkonzisztórium főgondnokaként tevékenykedett.⁹ 1734–1754 között pedig a Marosvásárhelyi Református Kollégium főgondnoka volt.

Bod Péter önéletírása szerint Celnán, Teleki Sándor akkori lakóhelyén rablók fosztogattak. Így tőlük való félelmében Gyulafehérváron keresett menedéket, és ott érte a halál 1754. szeptember 5-én. Szeptember 11-én, Sárdon Bod Péter prédikált felette a Zsoltárok LXXXII. V. 6-7 verse alapján.¹⁰ Haláláról legkisebb fia, Sámuel egyik bejegyzéséből is értesülhetünk. 1770 körül az alábbiakat jegyezte fel kedvenc bibliája előzéklapjára: „*ÉN G. Teleki Sámuel születtem e világra Geryeszegen in A(nn)o 1739. d(ie) 17. Novemb(ris). N(éhai) Édes Atyám holt meg Károly Vári Várban A(nn)o 1754. d(ie) 5-a Sept(embris); dellyesti XI. és XII. óra között. N(éhai) Édes Anyám pedig annak előtte hat esztendővel Czelnán*

⁶ Kardos: *A Teleki család*, 1905, 71.

⁷ *Teleki Pál*, 412–414.

⁸ P. Szathmáry: *Bethlen-főtanoda*, 155–160.

⁹ Sipos: *Főkonzisztórium*, 101.

¹⁰ Bod: *Önéletírás*, 45.

Teleki Sándor (1679–1754) ismeretlen könyvjegyzéke

*A(nn)o 1748. d(ie) 11. Dec(embris) Szerda napra viradólag. Edgyütt temtetetenek el 1755-ben Gernyeszezen a Templomban.*¹¹ Temetésére november 10-én került sor Gernyeszezen, ahol Incze István, a Marosvásárhelyi Református Kollégium professzora mondott felette halotti beszédet.¹² A kor szokásaival ellentétben, a Teleki Sándor felett mondott halotti prédikációk később nem jelentek meg nyomtatásban. Bod Péter Teleki Sándor felett mondott halotti beszéde kéziratban maradt fenn a Protestáns Teológiai Intézet Könyvtárában. Ugyanezen prédikációt Bod Péter később Lotaringiai I. Ferenc német-római császár emlékezetére is elmondta 1765. december 8-án.¹³

TELEKI SÁNDOR EDDIG ISMERT KÖNYVJEGYZÉKEI

A Teleki-család és környezetének könyvjegyzékei az *Erdélyi könyvesházak* harmadik kötetében jelentek meg. A Teleki családi könyvtár és tagjainak magánkönyvtárai mellett helyt kaptak a pártfogoltak könyvjegyzékei is. Gyulafehérvár 1658-as dűlása után a fejedelmi udvar helyébe a főúri udvarok léptek a művelődésszervezés, a tudományok és kultúra támogatása terén. A Teleki család élen járt Erdélyben az oktatási intézmények, egyházak és peregrinusok támogatásában. Teleki Sándor öt, töredékes könyvjegyzéke került közlésre az említett adattárban. Teljes könyvtáráról ez idáig nem kerül elő könyvjegyzék. Első könyvjegyzéke 1695-ből származik, amikor a gernyeszezi családi könyvtárból kölcsönözött ki könyveket Nábrádi Miklós (?–1732), Kovács Pál és egy közelebről nem azonosítható Bányai nevezetű nagyenyedi diák társaságában.¹⁴ A latin nyelv elsajátításához használt könyveket kölcsönöztek ki a családi könyvtárból. Teleki Sándor 1692-től volt a nagyenyedi Református Kollégium diákja testvéreivel, Józseffel (1675–1732) és Pállal (1677–1731) együtt.¹⁵ 1734-ben 26 könyvet ajándékozott a marosvásárhelyi Református Kollégiumnak. Az oktatás során használatos alapkönyveket, tankönyveket, lexikonokat adományozott a kollégiumi könyvtár részére. 1750-ben Málnási István levélben értesítette Teleki Sándort, hogy megszerezte a kívánt könyveket, három kivételével. Az 1749-ben és egy pontos évszámmal nem jelölt listán a kötetésre előkészített könyvei szerepelnek, melyeket Enyedi Sámuel könyvkötőhöz küldetett. Teleki Sándor könyveit bőrkötésben, aranyozott díszítéssel és a könyvtest metszésén szintén

¹¹ Deé Nagy: *A könyvtáralapító*, 14.

¹² Kardos: *A Teleki család*, 1906, 48.

¹³ Bod: *Halotti prédikációi*, 129–146.

¹⁴ *Erdélyi könyvesházak III.*, 136–137.

¹⁵ *Teleki Pál*, 412.

aranyozással kérte. Az előtáblán pedig saját neve és a kötetés éve szerepelt.¹⁶ Néhány ilyen supralibrossal is ellátott könyve ma is megtalálható a Teleki Téka gyűjteményében. Supralibrosán monogramja mellett feltűntette nemesi címének rövidítését (SZ. R. B. G. SZ. T. SÁND.)¹⁷ és az idősebb megjelölést is. A kötetés éve a háttáblán szerepel.¹⁸ László Kimpián Annamária Teleki Sándor négy különböző supralibrosát különböztette meg a Teleki Téka gyűjteményében.¹⁹

Fiai oktatására is nagy hangsúlyt fektetett. Gondoskodott róla, hogy könyvtáraikban mindig meglegyenek a tanuláshoz szükséges tankönyvek, kézikönyvek. Teleki Miklós és László praeceptorai leveleikben beszámoltak a fiúk nagyenyedi kollégiumban töltött mindennapjaikról, több esetben könyvet kértek Teleki Sándortól a fiúk és maguk részére is. 1716-ban és 1719-ben Teleki Sándor külön kérésére összeírták a Teleki ifjak könyveit.²⁰ 1722-ben Bécsből hozatott könyveket fiai számára Felfalusi Mihály, egykori alumnusa közvetítésével. Egy másik jegyzék pedig további beszerzendő könyveket említ.²¹ Második házasságából született legkisebb fia, Sámuel (1739–1822) oktatásáról és könyvtáráról is megfelelően gondoskodott. Sámuel külföldi tanulmányútján döbbsent rá tanulmányai hiányosságára, ezért elmarasztalóan nyilatkozott róla. A későbbi tanulmányok szerzői ezért úgy ítélték meg, Teleki Sándor idős kora miatt már nem gondoskodott megfelelően Sámuel taníttatásáról.²² A források alaposabb vizsgálata után Deé Nagy Anikó megállapította, hogy a korabeli, hazai viszonyokhoz mérten Teleki Sámuel oktatása megfelelő színvonalú volt. Több könyves bejegyzés bizonyítja, hogy Teleki Sándor könyveket vásárolt fia számára. A Teleki Téka gyűjteményében levő aritmetika könyvbe az alábbi bejegyzést írta Sámuel: „Ezen Arithmetica ajándékozott M(é)l(tósá)g(o)s Édes Atyám Ur ö Exc(él)l(entiá)ja nekem G. Teleki Sámuelnek ez mái napon Édes Atjai gratiájából Czelnan. Ao. 1753. 31. Martii.”²³ A kötetben szerepel Teleki Sándor bejegyzése is, amely szerint ezt a könyvet 1747-ben vásárolta meg Jancsó Gábor nagyenyedi praeceptortól a két vargyasi Daniel unokájának, amit később

¹⁶ Erdélyi könyvesházak III., 165–166.

¹⁷ Szent Római Birodalmi Gróf Széki Teleki Sándor

¹⁸ Kimpián: *Supralibrosuri*, 207.

¹⁹ Ezúton is köszönöm László Kimpián Annamária segítségét Teleki Sándor könyveinek azonosításában.

²⁰ Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, P 658 Teleki család marosvásárhelyi levéltára, 32. csomó, nr. 3535.

²¹ Erdélyi könyvesházak III., 159–160.

²² Imre: *Teleki Sámuel*, VII–XXII.

²³ Maróthi: *Arithmetica*

Sámuelnek adott.²⁴ Egy másik aritmetika könyvben az alábbi bejegyzést írta Sámuel:²⁵ „*Ex oblatione Ex(cel)l(entissimi) D(omi)ni Parentis est S. R. I. Jun. Com. Sam(uelis) Teleki.*”²⁶ Első házasságából született lánya, Judit korán árvaságra jutott fiai taníttatásáról is gondoskodott. Egy könyves bejegyzés²⁷ szerint unokáinak (Daniel Sándor, Mihály (1731–1782) és Károly) egy Descartes filozófiáját ismertető Antoine le Grand kötetet vásárolt Jancsó Gábor nagyenyedi praeceptortól 2 forint és 38 dénárért.²⁸

Patrónusként nagy gondot fordított a könyvtárak fejlesztésére. Levelezésében számos információt találunk, amely a könyvek beszerzésére vonatkozik.²⁹ A könyveket elsősorban ügyintézőin és pártfogoltjain keresztül szerezte be, de az általa támogatott peregrinusok is számos könyvet ajándékoztak neki hálájuk jeléül. Csernátoni Gajdó Dániel adóssága törlesztése fejében felajánlotta válogatásra könyveit Teleki Sándornak. Arról nincs információnk, hogy Teleki Sándor élt-e a lehetőséggel.³⁰

Teleki Sándor egy kiadatlan könyvjegyzéke a Teleki Tékában található.³¹ A datálatlan lista formátum szerint sorolja fel a könyveket és kéziratokat. Összesen 126 tételt tartalmaz. Teleki Sándor könyvtárának pontos nagyságát ma már nem ismerjük. Halála után könyveit többi vagyontárgyával közösen gyermekei között osztották szét. Könyveinek egy részét legkisebb fia, Sámuel örökölte. Autopszia nyomán mintegy 16 kötetet sikerült azonosítani Teleki Sándor egykori könyvtárából, amelyek később a Teleki Téka állományát gazdagították.³² A Tékában levő könyveiről és könyvjegyzékéről külön tanulmány fog megjelenni.

TELEKI SÁNDOR ISMERETLEN KÖNYVJEGYZÉKE

A Teleki-család marosvásárhelyi levéltárában maradt fenn Teleki Sándor egyik kiadatlan könyvjegyzéke. Teleki Sándor 1743-ban saját kezűleg jegyezte fel azokat a könyveket, amelyeket Adam Adolph Friese

---

²⁴ „*Véttetem magamnak Vargyasi Daniel fiú két kedves unokáim praeceptorok Jantso Gábor ő kegyelme által hetvenkét pénzen Czelna 1747. 11 Junii.*”

²⁵ *Practica arithmetica.*

²⁶ Deé Nagy: *A könyvtáralapító*, 14–19.

²⁷ *Vette G. Széki Teleki Sándor Vargyasi Daniel unokáimnak N. Enjedi Praeceptoroktól Jancso Gábor ő k(e)g(ye)l(mé)től itten A(nn)o 1745. M(ense) Augusti [...] fl. 2 / 38 dr. Celnán.* (Bethlen Gábor Dokumentációs Könyvtár, 38.)

²⁸ Le Grand: *Institutio philosophiae.*

²⁹ *Peregrinuslevelek.*

³⁰ *Erdélyi könyvesházak III.*, 160–164.

³¹ *Catalogus Librorum.*

³² Deé Nagy: *A könyvtáralapító*, 158–159.

vásárolt számára az elmúlt év nyarán.³³ A szebeni városi osztókönyvben szerepel egy Adam Friese, akinek vagyónát 1754. július 23-án osztották szét az örökösök között.³⁴ Teleki Sándor provisorjaként dolgozott. Magdeburg környékéről származhatott, akárcsak második felesége. Első felesége és két fia 1739-ben hagyta el Erdélyt.³⁵

A lista három kötetet sorol fel az alkímia, orvostudomány és nyelvészet témaköréből. Mindezek személyes érdeklődést tükrözhetnek, de az is lehet, hogy unokái, pártfogoltjai számára szerezte be ezeket a könyveket. Érdeemes külön megemlíteni Johann Joachim Becher mainzi orvos, közgazdász és egyetemi tanár alkímiára vonatkozó munkáját. Első kiadása 1669-ben jelent meg Frankfurtban, és további két lipcsei kiadást megért 1703-ban és 1738-ban. Johann David Schieferdecker teológus és orientalista arab–török nyelvtana is felkeltette Teleki Sándor figyelmét.

Az alábbiakban dőlt betűkkel közlöm a könyvjegyzék betűhív átiratát, míg alatta a könyvek feloldása és bibliográfiai hivatkozása szerepel.

Joh.[annis] Joachimi Beccheri Doctoris Spirensis Physica Subterranea Opus sine pari primum hactenus et princeps. Lipsiae Anno 1703.

Becher, Johann Joachim – Stahl, Georg Ernst: *Physica subterranea profundam subterraneorum genesin e principiis hucusque ignotis ostendens. Opus sine pari, primum hactenus et princeps, editio novissima ...* – Lipsiae, apud Ludov. Gleditschium, 1703.

VD18 10311270 – BVB BV011134467

Danielis Ludovici Archiatri Saxo-Gothani opera omnia Medica. Lipsiae 1712. – Continet Commentarium In-Pharmatiam et ad primam Dissertationem nec non Dissertationem de Volatilitate Salis Tartari nec non duos Tractatus de Morbis nimirum Castrensibus, ac de Dissenteria, nec non 48 – ejusdem observationes Physico-Chimico-Medicas.

LUDWIG, Daniel – Michaelis, Johann Conrad: *Opera omnia, et quidem I. De pharmacia moderno seculo applicanda dissertationes III. II. De volatilitate salis tartari dissertatio. III. De morbis castrensibus et dysenteria tractatus duo; nunc primum e germanico idiomate in gratiam exterorum, in quo cum reliquis operibus simul extarent, in latinum translati. IV. Observationes physico-chimico-medicae curiosae XLVIII.*

---

³³ Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, P 658 Teleki család marosvásárhelyi levéltára, 30. csomó, Teleki Sándor iratai, 3509.

³⁴ Köszönöm Bándi Andrásnak, hogy azonosította és rendelkezésemre bocsátotta Adam Friese adatait.

³⁵ Romániai Ág. Hitv. Evangélikus Egyház Gyűjtőlevéltára (Nagyszeben), Lorenz Sievert Adattár Nagyszeben háztulajdonosairól, Adam Friese adatlapja.

Teleki Sándor (1679–1754) ismeretlen könyvjegyzéke

Antehac ephemeridibus ... – Francofurti ad Moenum, apud Johannem Philippum Andreae, 1712.

VD18 11079738

M. Joh.[annis] Dar. Schieferdeckeri Nucleus Institutionum Arabico-Turcicarum. Lipsiae 1695.

Schieferdecker, Johann David: Nucleus Institutionum Arabicarum enucleatus, variis linguae ornamentis arque praeceptis dialecti turcicae illustratus. – Prostat Lipsiae apud autorem, Cizae, ascud. Melchior Hucho, 1695.

VD17 1:060454M – BVB BV019525106

Notandum.

Ezen három könyveket az el múlt nyáron véttem vólt magam számomra Adolphus Frézé ő kegyelmétől Sig. Szeben 26^a (novem)br(is) 1743.

T[eleki] Sándor

IRODALOM ÉS FORRÁSJEGYZÉK

- Bod Péter: *Halotti prédikációi*. Nagyenyed, 1766. (Protestáns Teológiai Intézet Könyvtára, MS 18.)
- Bod Péter: Önéletírás. In: Bod Péter: *Magyar Athenas*. Magvető Könyvkiadó, Budapest, 1982. (Magyar hírmondó) 7–79.
- Catalogus Librorum*. [s. l.] [s. a.] Kézirat. Teleki–Bolyai Könyvtár, Teleki személyes levéltár II. C 842.
- Deé Nagy Anikó: *A könyvtáralapító Teleki Sámuel*. Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár, 1997.
- Font Zsuzsa (összeáll.): *Teleki Pál külföldi tanulmányútja*. Szegedi Oktatástörténeti Munkaközösség, Szeged, 1989. (Fontes rerum scholasticarum 3.)
- Hoffmann Gizella (szerk.): *Peregrinuslevelek 1711–1750. Külföldön tanuló diákok levelei Teleki Sándornak*. JATE BTK, Szeged, 1980. (Adattár XVI–XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez 6.)
- Imre Sándor: Gróf Teleki Sámuel gyermekkora és ifjúsága. In: Ifj. Biás István (s. a. r.): *Gróf Teleki Sámuel erdélyi kanczellár úti naplója 1759–1763*. Kossuth nyomda, Marosvásárhely, 1908. V–LXXII.
- Kardos Samu: A széki gróf Teleki család históriája. *Régi okiratok és levelek tára*, 1 (1905) 2. füzet. 64–69. 2 (1906) 1. füzet. 47–52.
- Kimpián Annamária: Supralibrosuri din colecția Teleki. *Libraria*, 4 (2005) 201–2017.
- Le Grand, Antoine: *Institutio philosophiae secundum principia D. Renati Descartes: nova method adornata et explicata. In usum juventutis academicae. Juxta exemplar*. Londini, 1678. (Bethlen Gábor Dokumentációs Könyvtár, 38.)

Gordán Edina

- Maróthi György: *Arithmetica, vagy számvetésnek mestersége*. Debrecen, 1743. (Teleki Téka, Thd–46.)
- Monok István – Németh Noémi – Varga András (s. a. r.): *Erdélyi könyvesházak III*. Scriptum Kft., Szeged, 1994.
- P. Szathmáry Károly: *A gyulafehérvár–nagyenyedi Bethlen-főtanoda története*. Nagy-Enyed, 1868.
- Pápai Páriz Ferenc: *Ábrahám Pátriárcha fia Isak és Bathuel leánya Rebeka házasságok alkalmosságával lött beszélgetés ... Teleki Sándor uram, és méltóságos gróf kisaszszony Bethlen Julia Isten rendelése szerint való házassági össze-kelesek véghez vitetni fog ...* Nyomtatta Telegdi Pap Sámuel, Kolosvárott, 1703. (Bethlen Gábor Dokumentációs Könyvtár, Hung 166.)
- Practica arithmetica, az az számvető tábla, mellyben mindenféle adásról és vételről, akárminémű Kereskedésben is bizonyos számoknak summája készen és könnyen feltaláltatik*. Szeben, 1742. (Teleki Téka, Tho–426)
- Sipos Gábor: *Az Erdélyi Református Főkonzisztórium kialakulása 1668–1713–(1736)*. Erdélyi Múzeum-Egyesület, Erdélyi Református Egyházkerület, Kolozsvár, 2000. (Erdélyi tudományos füzetek 230.)